

Lyytinen-Lund, Ann-Sofie

Fejlesztő program vegyes életkorú általános iskolások számára

A finnországi Turkuban működő Cygnaeus Általános Iskolában a nyelvi-kommunikációs hátrányokkal küzdő tanulókat rendszeresen kiemelik saját osztályukból és kiscsoportban külön fejlesztési program alapján egyénileg segítik felzárkózásukat. A finn szerző e kiscsoportos munka tapasztalatait összegzi.

A HEGY

*Az ősz hozza a szelet
és zenét hallani.*

Jön Valaki.

Egyedül érkezik.

A Hegyre próbál feljutni

újra meg újra,

de nem ér célba.

Azon a reggelen,

amikor feljut a Hegy tetejére

Igy kiált fel: HURRÁ!

Kevin nyolcéves, második osztályos fiú. Finnországban él, ahol a többségi nyelv a finn. Édesapja anyanyelve a svéd volt. Kevin szülei úgy döntöttek, hogy a fiúk svéd iskolába jár. Egy évig járt svéd óvodába, mielőtt (speaking) iskolába került. Két évvel ezelőtt elboldogult az iskolai nyelvvél, de nehezen fejezte ki magát, és nehézségei voltak azzal is, hogy az iskolai munkában részt vegyen. Kevin nagy erőfeszítéseket tett az elmúlt két évben és sikerült tudását gyarapítania. De még mindig érzi, hogy nem tökéletesen használja az iskolai nyelvet. Még vannak meghódításra váró hegycsúcsok.

A mottóban közölt verset Kevin írta. A szöveg annak az újszerű pedagógiai folyamatnak az eredménye, amelyben Kevin részt vett, része annak a kutatási programnak, amelyről most be szeretnék számolni.

A legtöbb osztályban a tanár felismeri azokat a gyerekeket, akik keveset teljesítenek, alulteljesítenek vagy dyslexiások. Általános tapasztalat, hogy az ilyen tanulóknak alacsony az önértékelésük, önbizalomhiánnyal küzdenek amiatt, hogy nem eléggé motiváltak, esetleg a képesség vagy a tudás hiányzik belőlük.

Időről időre előfordul, a tanár úgy érzi, nincs lehetősége arra, hogy minden egyes tanulóknak külön segítsen a tanulási folyamatban való előrejutásban.

A finnországi Turkuban működő Cygnaeus Általános Iskolában úgy éreztük, hogy szükség van arra, hogy egyes tanulókat rendszeres időközönként kiemeljünk az osztályból, kisebb csoportba szervezzünk külön tanár vezetésével, aki a csoport minden egyes tagjának személyes célkitűzéseire koncentrálja munkáját. Úgy

éreztek, hogy ezek az időszakok elindíthatnak egyes tanulókat, megadhatják nekik azt a segítséget, amelyre szükségük van ahhoz, hogy segítsenek magukon.

A csoportba különböző osztályok tanulói kerülnek be. Tanárunk nem az osztályrendes tanára és az alkalmazott módszerek, valamint a csoportdinamika is különbözik attól, ami már rutinná vált. Úgy gondoltuk, hogy ezek a különbségek önmagukban elegendőek ahhoz, hogy pozitív változást indítsanak el a gyerekeknél.

A hagyományos, egyénileg vagy 2-3 fős csoportokban történő korrepetálás nagy energiát emészt fel, és hiányzik belőle a közösségi nevelés szempontja. Emellett a hagyományos korrepetálási formában csak azok vesznek részt, akiknek az írással vagy olvasással komoly problémájuk van. Kevin például nem kerülne be egy ilyen csoportba.

Szükség volt arra, hogy új fejlesztési modellt dolgozzunk ki.

Kisosztályok szervezése, céljaik

A mi iskolánknak, a Cygnaeus Általános Iskolának háromszázötven 6–12 éves tanulója van 6 évfolyamon, évfolyamonként két osztállyal.¹ Az átlagos osztálylétszám 25, akikkel 20 tanár dolgozik. A pedagógus munkaközösség tervező teamje úgy döntött, hogy a tanévet hat, egyenként hathetes időszakra osztja. Az egyes időszakokban 10-12 gyereket kivesznek az úgynevezett „rendes” osztályukból, szerveznek belőlük egyes évfolyamú csoportokat és integrált nyelvi-művészeti-természettudományos-matematikai oktatást nyújtanak számukra heti 10-12 (45 perces) órában. A kisosztályban a hangsúly a nyelvi-művészeti nevelésre és az olvasásra kerül.

Az elsőtől a harmadik osztályig két vagy három osztály vett részt minden kisosztály szervezésében. Ez a munkaszakasz komoly, aprólékos technikai tervezést igényelt. Rengeteg változtatást kellett végrehajtani: a megszokott napi beosztáson, az órarenden, a projektek és tervek rendjén. Mindennek a megvalósítása rendkívül munkaigényes, de nem lehetetlen, és a működő példák alapján azt mondhatjuk: megéri.

Minden kisosztály szervezése közben figyeltünk arra, hogy ott nem segíti a tanulást, ha különböző tanulási nehézségekkel küzdő tanulók kerülnek egy csoportba. Ezért azokat a tanulókat is hívtuk, akik rendszeresen nem vennének részt a korrepetálásban, de remélhetőleg hasznukra válik a kisosztályos foglalkoztatás. Az egymás nehézségeinek figyelembevételétől és a működő csoportdinamikától várjuk, hogy jobb eredmények születnek. A kisosztályos csoportban a nevelés az érintett tanárok együttműködésén alapszik: a kisosztály tanárának a lehető legteljesebb mértékben figyelembe kell vennie a „rendes” tanárok kívánságait. A kisosztálynak működő csoportnak kell lennie, ugyanakkor nem kell a „rendes” osztályhoz hasonlítania. Sőt! Bizonyos esetekben annál jobb, minél inkább különbözik tőle.

Kezdetben a kisosztályban végzett pedagógiai munka meghatározott három célkitűzése az *önbizalom* növelése, a tanulási *motiváció* javítása, valamint a *tanulási szokások és technikák* fejlesztése volt. A hagyományos értelemben vett iskolai eredményeket ehhez képest másodlagosnak tekintettük. A tanuló „rendes” tanárát arra kértük, hogy minden egyes gyereket illetően három pontban határoza-

¹ Finnországban a gyerekek 7 éves korukban kezdik az iskolát.

za meg az egyéni fejlesztési célokat. A tanárt ezen a ponton nem kötötte semmiféle formai megszorítás. Fontosnak tartottuk, hogy az érintett tanárnak szabad kezét adjunk, és a saját szavaikkal fejezzék ki kívánságaikat. Azt akartuk, hogy a lehető legkevesebb félreértés legyen, és hogy a kisosztályos program ki tudja alakítani a számára legkedvezőbb formát. A „rendes” tanárok által kitűzött egyéni célok alapján az eredeti célkitűzések száma ötre nőtt: *önbizalom megerősítése; tanulási és munkastratégiák* (amit korábban tanulási szokásoknak és technikáknak neveztünk) *kialakítása; tanulás motiválása; aktivizálás; tudáskészség- és kommunikációs-készség-fejlesztés.*

Most térjünk vissza Kevinre. Mint említettem, a „rendes” tanár minden tanulót illetően egyéni célokat tűzött ki. Amikor eljött az ideje a második osztályos tanulók bevonásának, Kevin „rendes” tanára felajánlotta neki a kiegészítő programban való részvétel lehetőségét, Kevin egyéni céljait a következőképpen határozta meg:

„Kevinnek gazdagabb nyelvre van szüksége, segítségre szorul a *szókincse bővítésében.* Kevinnek *kommunikációs készségre* van szüksége *beszédben és írásban* egyaránt. Emellett szüksége van arra, hogy *fejlessze az önbizalmát,* és hogy *úgy érezze, támaszkodhat a képességeire.*”

A Kevin számára megfogalmazott egyéni célkitűzések jól illenek a kisosztályos programba, hasonlóan a többi tanuló számára megfogalmazott egyéni célkitűzésekhez. Az individuális célok és igények összemosódnak, egymásból következnek és egymástól függenek. A célkitűzések megvalósítására alkalmas tanítási stratégia a kísérlet során idővel, menet közben alakult ki.

Tanítási metodika a kisosztályban

Annak érdekében, hogy az eredeti célkitűzések körén alapuló tanítási stratégiát lehessen alkalmazni, a kisosztályban olyan munkamódszereket kellett kidolgozni, amelyek segítségével egyszerre lehetett az egyéni és az általános célkitűzéseket megvalósítani. A 25 fős osztályokban a tanuló időről időre elbújhat, pihenhet, de a kisosztályban erre nincs lehetőség. Ez azt jelenti, hogy a kisosztályos tanárnak figyelnie kell, nehogy túlterhelje a tanulókat. Ezért a programban sok, különböző intenzitású feladatnak kell lennie. Lássunk néhány példát e módszerekre.

A kisosztályban mindennap minden egyes diák bemutatott valamit a többieknek: kérdésekre válaszolt, leírt valamit, hozzászolt, javaslatokat tett. A csoport és az egyes tanulók meghallgatták, kommentálták és segítették egymást. A tanulók párokban, három-négy fős csoportokban vagy egész osztályként írtak, olvastak és intenzíven kommunikáltak.

Az egyik sikeres munkamódszer a NAP MŰVÉSZE nevet viseli. Ennek keretében a tanuló

- házi feladatként rajzot készít. A kép néhány napig bekeretezve az osztályban függ;

- az osztály előtt szóban elmagyarázza, hogy miről szól a kép;

- a tanár útmutatásával és más tanulók segítségével szöveget ír a képhez. A szöveg gyakran vers vagy novella. Minden tanuló részt vesz a munkában;

- önállóan vagy más tanulók segítségével szöveget készít a képhez, és együtt megmutatják a tanárnak, aki a szövegírást, a nyelvezetet és a helyesírást irányítja. A végleges szöveget a szerző kézzel vagy számítógépen leírja. A szöveget

felolvassák az osztály előtt, és különböző célokra felhasználják a csoport célkitűzéseinek megfelelően.

Ez a tevékenység motivációs tényező is tartalmaz. Egyénenként és csoportosan is aktivizálja a tanulót. A folyamat magában foglal visszajelzéseket, fejleszti a kommunikációs készséget, és tartalmaz tanulási és munkastratégiát is. Az önértékelés és a konstruktív kritika, illetve annak elfogadása fejleszti mindkét készséget és növeli az önbizalmat. A tanulónak az az érzése, hogy elég ügyes ahhoz, hogy munkáját társainak és a tanárnak is bemutassa.

Amikor a tanulók visszatértek az eredeti osztályukba, az ottani tanár beszámolója szerint vagy nagyon fáradtak voltak, vagy nagyon sok figyelmet követeltek. Mind a két eredménynek örültünk, mivel azt mutatták, hogy a tanulók alaposan megoldozták.

Visszatérve Kevinre! A kisosztályban használt egyik módszer a *zenéhez írott szöveg*. Kevin kisosztályában ezt a következőképpen csináltuk.

Kevin és társai a tanár által kiválasztott zenét hallgatták (Kitaro: Selyemút). Kevin egy zöld papírlapra leírta azokat a szavakat, amelyek a zenéről észbe jutottak. Azután a zenéhez szöveget írt. Miután a szöveget megvitatta a tanárral, számítógépbe írta (ez számára újfajta tevékenység volt). A tanár személyes útmutatásával és segítségével, kérdései alapján feldolgozta a szöveget. Végül a zenéhez és szöveghez képet rajzolt. Kevin azt a szöveget olvasta fel a kisosztály előtt, ami a mottóban olvasható. (Nem volt lehetőség arra, hogy ebben a kisosztályban mindenki nagyobb közönség előtt olvassa fel a szövegét, de Kevin a reggeli iskolagyűlésen olvasott fel, nem sokkal azután, hogy a kisosztályos program véget ért. Ez a saját kérésére történt így, és néhány tanuló a saját „rendes” osztályából szintén felolvastott aznap.)

A „Zenéhez írott szöveg” tevékenység munkastratégiát tartalmaz, a tanulókat írásra aktíválja. A tanár személyes útmutatása a tanulási stratégia eszköze. A tanuló fejleszti kommunikációs készségét és önmegvalósító élményt szerez azzal, hogy képes nagyobb csoport, a „rendes” osztálya vagy az egész iskola előtt felolvasni.

Amikor az az időszak, amiben Kevin is részt vett, véget ért, a „rendes” tanár a következőképpen értékelte a helyzetet: Több önbizalom tükröződik a munkájából. Kedvvel kommunikál, szívesen fejezi ki magát. Lelkesen foglalkozik irodalommal és nagyobb önbecsülést mutat.

Amikor „rendes” tanára az eltelt időszokról kérdezte, Kevin így válaszolt: „Jó volt, valami mást és újat adott.” A „rendes” tanár szerint Kevin számára a kiscsoport volt a megfelelő megoldás: motiváltabban, intenzívebben dolgozik, mivel erre a kisosztályban lehetősége volt. És még valami: Kevin a következő kisosztályos időszakból is profitálna.

Minden kisosztályos program után értékeltük az előre megfogalmazott céljaink teljesülését. Az interjúk és a kérdőívek azt mutatták, hogy számos célkitűzést sikerült megvalósítani. A tanulók érdekelte az, ami a kisosztályban történik, felolvastak a csoport előtt és a rendes osztályukba való visszatérésük után nagyobb önbizalmat tanúsítottak. A kisosztály tanárai azt tapasztalták, hogy jelentős eredményeket lehetett elérni az egyéni tanári foglalkozás és a csoportos megbeszélés váltakozásával, a szóbeli kommunikáció és a szóban történő tanulói előadás hangsúlyozásával, valamint a szókincs bővítésével, amelynek az egyik eszköze a helyesírási hibák javítása volt az egyes tanulók saját szövegében.

Az általános tapasztalat az volt, hogy a hathetes időszak alatt a kisosztályos tanár változást érhet el, ha úgy építi fel a programját, hogy az egyes tanulók célkitűzéseit és az egyes tanulók, illetve a csoport által kínált lehetőségeket a program során figyelembe veszi. Ha viszont úgy dönt, hogy ugyanazokkal a módszerekkel akar dolgozni és ugyanazokat a feladatokat akarja elvégezni, mint a „rendes” osztályban, akkor az egésznek csak annyi a haszna, hogy kisebb csoportban egy tanulóra több idő jut.

A kisosztályos programmal folyó kísérletekre a „rendes” tanárok és a tanulók eltérően reagáltak. A tanárok és diákok kisebb része úgy találta, hogy a „rendes” iskolai munkát a kisosztályba bekerült gyerekek elhanyagolják, mivel a kisosztályban más tantárgyak vannak és a tanár más módszereket és rendszert alkalmaz, mint a „rendes” osztályban. Másfelől viszont a tanárok-többsége alig várta, hogy ezalatt a hat hét alatt másképpen dolgozzon, és a tanárok egy része megkönnyebült, mert a többletfigyelmet igénylő tanulók a kisosztályba kerültek, ahol ezt meg is kapták, így a többiekre több idő jutott.

A „rendes” tanárnak motiválnak kell lennie arra, hogy időszakokban gondolkodjon, és legyen kedve ahhoz, hogy kihasználja a kisosztály kínálkozó lehetőségét. Az eredmények érdekében a részt vevő tanároknak biztosan tudniuk kell, hogy a hathetes időszak, amelynek során a gyerekek a hagyományos iskolai munkától eltérő tevékenységet végeznek, mind a „rendes” osztálynak, mind a kisosztály tanulóinak javára válik.

Lehetetlen egyeztetni a kisosztályban folyó munkát a három vagy négy különböző „rendes” osztályban tanított tantárgyakkal, az ottani módszerekkel és elvárásokkal. Ebben az esetben ugyanis a kisosztályban a tanárnak ugyanazt kellene csinálnia, mint a „rendes” osztályban, csak a 10 fős kiscsoport miatt, nagyobb hatékonysággal. Különbséget jelenthet hat hét az iskolai munkában: lehet, hogy csak egy olyan időszak, amikor a „rendes” osztályban nem lehet továbbmenni, mert a kisosztályos tanuló hiányzik, de az is lehet, hogy lehetőség nyílik a másfajta munkára, hogy az adott szerkezeten belül változást érzünk el.

Iskolánkban két tanév alatt 10 hathetes időszakban összesen 95 tanuló, az általános iskola minden ötödik tanulója vett részt a kisosztályos kiegészítő programban, 20 tanuló két alkalommal. Az első két évben 14 osztályból vettek részt tanuló egy, két vagy három alkalommal a kisosztályos kiegészítő programban.

A kísérlet dokumentációja a következőkre terjed ki:

- 95 tanuló egyéni célkitűzéseinek a megfogalmazása,
- a kisosztályos időszakot követően a rendes tanár által 95 tanulóról készített helyzetértékelés,
- a kisosztályos időszak 27 értékelése,
- 95 értékelő kérdőív, amelyet a tanulók töltek ki,
- a kisosztályos tanárok feljegyzései 95 egyéni időszakról és 10 csoportról.

A legtöbb gyereknek sikerül kreatív, jó közérzetű felnőtté válnia annak köszönhetően, vagy talán éppen annak ellenére, amin az iskolában keresztülmennek. De néhány tanulóknak több kell az elinduláshoz. Az, hogy higgyenek magukban és minden szempontból növekedjenek.

Fordította: Szemere Pál